

СЛОВНИК ЛЕКСИЧНИХ І ГРАМАТИЧНИХ ПОМИЛОК І НОРМАТИВНИХ ВІДПОВІДНИКІВ

Мова — це не лише засіб спілкування, а й вияв національної свідомості, культури, історичної пам'яті народу. Від рівня володіння рідною мовою залежить не лише точність думки, а й здатність людини впливати словом, формувати власну позицію, переконувати, виховувати повагу до культурних надбань. Однією з найважливіших умов розвитку мовної культури є дотримання лексичних і граматичних норм, що забезпечують правильне, доречне й стилістично вмотивоване вживання слів у мові.

Сучасна українська літературна мова має свої чітко окреслені норми — усталені правила вживання слів і словосполучень. Проте у повсякденному мовленні, у засобах масової інформації, у професійному спілкуванні часто спостерігаються відхилення від літературної норми. Здебільшого вони виникають під впливом російської мови (так звані кальки або росіянізми), через неточне розуміння значення слова, змішування паронімів, уживання невластивих українській мові конструкцій. Такі порушення називають лексичними та граматичними помилками.

Наприклад, замість нормативного *брати участь* нерідко чуємо *приймати участь*, замість *вживати заходів* — *приймати міри*, замість *ухвалювати рішення* — *приймати рішення*. Подібні словосполучення стали настільки звичними, що багато хто сприймає їх як правильні. Саме тому виникла потреба укласти короткий, але систематизований **“Словник лексичних і граматичних помилок і нормативних відповідників”**, який допоможе вчителям, здобувачам освіти й усім охочим удосконалювати своє мовлення.

Метою словника є показати найтипівіші порушення лексичних і граматичних норм і подати літературно правильні варіанти їх уживання.

У словнику наведено понад дві сотні прикладів — це найпоширеніші помилки, зафіксовані у шкільній практиці, засобах масової інформації та повсякденному спілкуванні. Для зручності користувача матеріал подано у вигляді двоколонкової таблиці: у лівій колонці подано помилкове словосполучення, у правій — літературно правильний відповідник. Таке зіставлення дає змогу не лише запам'ятати нормативну форму, а й зрозуміти, за яким принципом вона відрізняється від неправильної.

Використання словника на уроках української мови або в позакласній роботі сприятиме формуванню мовного чуття, виробленню звички перевіряти правильність уживаних слів, дбати про чистоту й точність мовлення. Здобувачам освіти він стане у пригоді при написанні творів, переказів, виступів, а вчителям — як дидактичний матеріал для вправ і тестів на закріплення лексичних і граматичних норм.

“Словник лексичних і граматичних помилок і нормативних відповідників” — це не лише довідковий матеріал, а й практичний порадник для тих, хто прагне говорити і писати грамотно. Адже культура мовлення починається з поваги до рідного слова, а правильне слово завжди точніше передає думку, збагачує мовлення й утворює красу української мови у щоденному житті.

Неправильно	Правильно
навчатися мові, музиці	навчатися мови, музики
являється засобом пізнання	є засобом пізнання
ідеться мова про	ідеться про / іде мова про
знущатися / сміятися над кимось	знущатися / сміятися з когось
хворіти грипом	хворіти на грип
зраджувати товаришу	зраджувати товариша
вибачати їх	вибачати їм
уживати заходи	уживати заходів
дякувати друга	дякувати другу / другові
біля ста відсотків	близько ста відсотків
фарби осіннього лісу	барви осіннього лісу
сто років тому назад	сто років тому
нам не повезло	нам не пощастило
любою ціною	за всяку ціну
підняти крик	здійняти галас
запізнитися із-зі заторів	запізнитися через затори
піти за хлібом	піти по хліб
характерний українцям	характерний для українців
попередити пожежу	запобігти пожежі
користуватися авторитетом	мати авторитет
носити назву	мати назву / називатися
подорожувати по різних країнах	подорожувати різними країнами
крайні міри	надзвичайні заходи
уталити жажду	утамувати спрагу
не дивлячись на труднощі	незважаючи на труднощі / попри труднощі
багаточисленні випадки	численні випадки
малочисленні випадки	нечисленні випадки
розмовляю на французькій мові	розмовляю французькою мовою
позбутися від поганої звички	позбутися поганої звички
це до мене не стосується	це мене не стосується
не знати історію	не знати історії
дякуючи знанням	завдяки знанням
на протязі року	протягом / упродовж року
кидатися в очі	впадати в очі
залишати в спокої	давати спокій

бути правим	мати рацію; ваша правда
Приємного апетиту!	Смачного!
у повній мірі	повною мірою
шириною два сантиметра	завширшки два сантиметри
відмінити зустріч	скасувати зустріч
тренування продовжується годину	тренування триває годину
приймати участь	брати участь
люба тема	будь-яка тема
бувша назва	колишня назва
вулиця довжиною три кілометра	вулиця завдовжки три кілометри
уязвиме місце	вразливе / слабке місце
цікаві міроприємства	цікаві заходи
радує око	тішить око
через пару хвилин	за / через кілька хвилин
сповнений радощами	сповнений радощів
опанувати собою	опанувати себе
стати в нагоді	стати в пригоді
не носити джинси	не носити джинсів
їхати по маршруту	їхати за маршрутом
привести приклад	навести приклад
відповідно вимогам	відповідно до вимог
згідно закону	згідно із законом
вірна відповідь	правильна відповідь
вулиці пересікаються	вулиці перетинаються
під відкритим небом	просто неба
проїзний білет	проїзний квиток
приїхали на поїзді	приїхали поїздом / потягом
уїхати на море	поїхати до моря
в її склад увійшли	до її складу ввійшли
в ці дні	цими днями
зрікатися від ідеалів	зрікатися ідеалів
для будь-кого зрозуміло	будь-кому зрозуміло
треба закалятися	треба загартовуватися
здоровий образ життя	здоровий спосіб життя
рідкий вид рослин	рідкісний вид рослин
притримуватися правил	дотримуватися правил
вмішуватися в чужі справи	утручатися в чужі справи
оточуюче середовище	навколишнє середовище / довкілля
вище жирафа	вищий від / за жирафа
четвероногий друг	чотириногий друг
друга четверть	друга чверть
гарний вид із вікна	гарний краєвид із вікна
відправити по пошті	відправити / надіслати поштою
називати по прізвищу	називати на прізвище
він поступив невірно	він учинив / зробив неправильно

приречений до занепаду	приречений на занепад
три кілометра на годину	три кілометри за годину
підніматися сходами вгору	підніматися сходами
об'єм виконаних робіт	обсяг виконаних робіт
по всіх правилах	за всіма правилами
одружитися на ній	одружитися з нею
зізнатися в коханні	освідчитися
перебудувати наступним чином	перебудувати таким чином
як би там не було	хай там як
моє день народження	мій день народження
задавати питання	ставити запитання
бажаючи поспілкуватися	охочі поспілкуватися
не звертати увагу	не звертати уваги
зайняти перше місце	посісти перше місце
поважати друг друга	поважати одне одного
грати роль у виборі	відігравати роль у виборі
лопнуло терпіння	увірвався терпець
робити вигляд	вдавати
у випадку потреби	у разі потреби / за потреби
у якості музиканта	як музикант
квартира з усіма зручностями	квартира з усіма вигодами
Велике дякую!	Дуже / щиро / красно дякую!
у даному випадку	у цьому разі / випадку
у травні місяці	у травні
відношення в родині	стосунки / взаємини в родині
бачити власними очима	бачити на власні очі
узяти себе в руки	опанувати себе, отямитися
влучний вираз	влучний вислів
завідувач відділом	завідувач відділу
вірна смерть	неминуча смерть
учбовий процес	навчальний процес
користуватися попитом	мати попит
більше ста прикладів	понад сто прикладів
живописна місцевість	мальовнича місцевість
завітна мрія	заповітна мрія
ремінь безпеки	пáсок безпеки
щепотка солі	дрібка солі / соли
отримати освіту	здобути освіту
потерпіти поразку	зазнати поразки
співпадати на сто відсотків	збігатися на сто відсотків
співставляти характеристики	зіставляти характеристики
затягувати лікування	зволікати з лікуванням
командувач армією	командувач армії
приймати таблетки до їжі	приймати пігулки до їди
З наступаючим Новим роком!	З прийдешнім Новим роком!

виключення з правил	виняток з правил
підводити підсумки	підбивати підсумки / підсумовувати
по крайній мірі	принаймні / хоча б
прийняти міри	ужити заходів
приймати рішення	ухвалювати рішення
приймати до уваги	брати до уваги
відноситися до когось / чогось	ставитися до когось / чогось
по відношенню до	щодо / стосовно
по причині	з причини / через
мені прийшлося	мені довелося
виражати подяку	висловлювати подяку
заклювати договір	укладати договір / угоду
доказувати	доводити
займати посаду	обіймати посаду
слідкувати за порядком	стежити за порядком
добитися успіху	досягти успіху
вияснити	з'ясувати
я рахую, що це неправильно	я вважаю, що це неправильно
зробити помилку	припуститися помилки
зустрічаються перешкоди	трапляються перешкоди
нанести шкоду	завдати шкоди
наносити удар	завдати удару
піднімати питання	порушувати питання
по власному бажанню	за власним бажанням
по професії	за фахом
по тій же причині	з тієї ж причини
прийняти чийсь сторону	стати на чийсь бік
хочу відмітити	хочу зауважити
як можна швидше	якнайшвидше
мені приходить в голову	мені спадає на думку
ні в якому разі	у жодному разі
легке недомагання	легке нездужання
направляти	скеровувати / спрямовувати
обжалувати	оскаржити
робити помітки	робити позначки
втратити свідомість	знепритомніти
зводити з розуму	доводити до божевілля
ведучий спеціаліст	провідний спеціаліст
вияснення причини	з'ясування причини
відчитатися	відзвітувати
закон вступив у силу	закон набрав чинності
діюче законодавство	чинне законодавство
здавати іспит	складати іспит
знімати квартиру	винаймати квартиру
прийти до згоди	дійти згоди

прикласти зусилля	докласти зусиль
-------------------	-----------------